

skjálvtanum, var missurin av mannlívinum ekki so stórir sum onkur hevði væntað. Tá hin fyrsta harða ristingin kom, rapaðu hús laðað úr gróti og timbur og pappirshús í túsundatali í grund; síðani komu triggjar aðrar harðar ristingar, og tá fimfta dagur vóru umlindir hevði seismologiskir stovnurin mætað fleiri hundrad ristingar. Um hetta mundið hevði meginparturin av fólkinum slept allari vón. Tá tær fyrstu høvdu ristingarnar komu, tustu fólk í túsundatali út á gøturnar, og fleiri túsund vóru livandi grivin undir húsum, sum rapaðu.

Jarðskjálvtamiðdepulin var úti á Sagami-víkini, og tessvegna kendust tær fyrstu ristingarnar nekur sekund fyrr í Yokohama enn í Tokyo. Niðri í havnin sleit hitt 14.000 tons stóra ferðamannaskipið »Philoctetes» teymin, og av dekkinum á »Empress of Australia» at siggja var tað sum landið sakk og hevði seg. Franska ferðamannaskipið »André Lebon» lá við bryggju fyri maskinskaða. Nakrir oljutangar, sum stóðu á bryggjunni, fóru um koll og skrándu. Skiparin á »André Lebon» fekk í stórum skundi flota bát, sum fór við enda út til eina boyu, so teir skuldu fáa togast skjíð burtur úr ringasta vandaðinum, men eftir fáum minuttum var øll havnin innan fyri brimgarðarnar eitt logandi eldhav. Fleiri hundrad sansaleys fólk tustu umborð á farmaskipið »Iris», sum lá við eina aðra boyu, men kúvendi, tá skiparin segði teimum, at skip hansara var undir lúkurnar av petroliu.

Flestoll stór hús í hesum havnarbýi rapaðu í grund, og dustrokið var so nógv, at fólk vóru um at kódná. Ein av teimum størstu bankunum — hetta vóru eini spildurnýggj og nýmótans hús — var standandi púra óskalaður. Á Grand-hotellinum var ein ensk kona farin at fáa sær bað, men áðrenn hon vardi av nøkrum, sat hon í baðikari sínum úti á miðjari gøtuni. Á bretska konsulatinum sat Hugh Horne kommandørur og tosaði við konu sína og litlu dóttur teirra. Hon treiv alt fyri eitt eftir barninum og leyp á dyr; hann dráðaði eina lētu og var grivin livandi undir húsum, sum rapaðu oman yvir hann. Eisini amerikanska konsulatíð fór í sor, har lótu bæði konsulin, kona hansara og fleiri av skriv-

stovufólkunum liv. Sjeyti út-lendingar lótu liv í hesum býarparti.

Eldur kemur í

Jarðskjálvtanum á baki kom so eldurin. Í øllum teimum túsundstades heimunum í Tokyo hvelvdu ust ilotini við gløðandi kóli, og eldurin festi alt fyri eitt í hesi eldfimu smáu húsinu.

Fleiri múgvandi japansk húski vóru farin út til baðistronðina Kamakura við Sagami-víkina. Kona hjá einum fyrrverandi japanskum diplomati — hon var ensk av ætt — var farin út á svimja, hon náddi við neyð og deyð at koma sær aftur upp á turt, tá ein himmalhøg alda bráðdliga reis upp og kom við ýlandi ferð inn á strondina. Hon fór við einum heilum tóki og hevði tað langt út á sjógv, og øll ferðafólkini — 500 í tali — druknaðu. Fram við vikini vóru fleiri hundrad smáar bygdir soppaðar burtur. »Landslagið er ikki til at kenna aftur», helt onkur fyri, tá hann sá standin, »fjellini eru rudd oman í dalarnar, grót og eyrir allastaðni at siggja, air horvnar og jarnbreytarlinjur uppskræddar».

Ein europeiskur verkfrøðingur hevur sagt soleiðis frá: »Eg sat og prátaði við ein japanskann felaga min, tá øll húsinu tóku at rista og sveiggja. Ein stór ljósakrúna tók at sveiggja aftur og fram so harðliga, at hon kom í loftið og fór í sor. Japanarin segði beinanvegin: »Jarðskjálvti!» og leyp á dyr. Eg fór út í gangin og hugdi inn á skrivstovu hinumegin fyri at vita, um øl mundu vera útsloppin. Síðani fór eg yvir at trappuni, men í somu lētu komu ristingarnar aftur. Veggirnir tóku at rivna og detta niður, og trappan var um at fara sundur. Ein starvsmaður kom til min og segði: »Komið aftan á mær», og eg so gjørdi. Útdyrnar fingust ikki upp fyri dungunum at byggjilfari, sum niður var rapað, og tí vóru vit aftur, og á ein ella annan hátt — eg veit ikki hvussu — komu vit út á gøtuna. Øll húsinu, sum vit sóu — tey vóru flestoll lág — sveiggjaðu og ristust ógvusliga, og jørðin dandaði undir fótum okkara, meðan betong og taksteinar í heilum komu sendandi oman úr erva.

Vit vóru standandi eina lētu. So fór eg aftur yvir á skrivstovu

mina eftir hatti og regnfrakka minum. Nú ristust húsinu ikki longur, og eg møtti einum starvsmanni, sum ráðaleysur rann aftur og fram og ikki visti, hvat hann skuldi gera. Eg bað hann koma sær út úr húsum og tað í stundini. Síðani fór eg at vitja ein vinmann min. Hann segði mær, at annar skorsteinurin á húsum hansara var rapaður og nærur hevði rámt dóttur hansara. Vit vóru ikki, hvussu illa stóð til, men kundu kortini siggja, at hovuðsvatnleiðingin í gøtuni var brostin og at allir sporvognarnir vóru stoðgaðir. Tey flestu fólkini, vit sóu, tóktust skunda sær at koma til hús fyri at vita, um nakar av teirra mundi vera illa fyrikomin.»

Hvirluvindurin kemur

Undir teimum niðurrapaðu húsum løgu nógv fólk livandi grivin, meðan onnur vóru innstongd og sluppu ikki út. Allar vatn- og gassleiðingar eins og el-linjur vóru farnar, tá tær fyrstu ristingarnar komu. 394 sporvognar løgu hvelvdur og jarnbreytarsporini frá býnum vóru uppskrædd. Og aftrat hesum kom so eldurin. Kolalotini í øllum teimum smáu húsum vóru hvelvd og festu alt fyri eitt í tað eldfima tilfarið, sum húsinu vóru bygd úr. Edlurin seinkaði bjargingararbeiðinum almikið, og hann breiddi seg í risalopum um allan miðbýn í Tokyo. Fólk í túsundatali høvdu leitað sær inn á tey opnu plássini, t.d. framman fyri keisara-borgini, í Uenoutagardinum og aðrastaðni og trúðu seg har vera sloppan úr øllum vanda, og tað vóru tey eisini í fyrstani, men tá leið nakað út á seinnapartin tók ein sannur hvirluvindur seg upp í Tokyo, allarheist elvdur av tí heitu luftini frá øllum eldsbrunum. Vindurin vaks til harðan storm og fýsti sum ein smiðubjólur á hin brennandi býn. Einastaðni sótu ella stóðu 40.000 heimleys fólk sum sild í tunnuni. Tá hin gløðheita luftin kom bláandi inn á tey, royndu mong at flýggja undan. Har gjørdist so stórir hurlivasi, at øll 40.000 brendust til deyðis ella kódnauð. Eldur kom eisini í fongslíð í býnum, og hurðarnar vóru upplattar fyri at teir 1.500 fangarnir skuldu hava møguleika fyri at bjarga livinum. Eisini festi eldurin í eina av teimum

Fujiyama. Eitt japanskt flogfar sæst yvir heilaga fjallinum.

mongu træbrúgvunum, sum løgu yvir um ána. Hon brotnaði niður og tók 3.000 fólk við sær í fallinum. Tá farið varð undir uppruddingina nakrar dagar seinni vóru heilir dungar funnir av uppkolaðum líkum sum fólmað leyv aftan á eitt ilveður um heystið. »Rustirnar av Tokio», segði ein teirra, sum undan var sloppin við livinum, »er ein øskudungi av gløðandi tigulgróti og niðurrapaðum betongi, haðani kálkdustid risur upp í loft saman við stinki av brendum mannakjoti».

»Hin greitligasta sjónin», helt ein annar fyri, vóru allar tær mongu familjurnar, sum vóru spjaddar í allar ættir, av tí at ikki øll høvdu verið við hús, tá vanlukkan hendi. Allan dagin og soleiðis alla náttina igjøgnum sóust menn, kvinnur og børn ganga og leita á torgum og í urtagørðum eftir onkrum av teirra. Foreldur gingu eftir gøttum og róptu nevni á børn-um teirra, sum tey høvdu mist burtur, meðan summi bóru stór skelti við nevnum á teimum, sum saknaðust skrivaðum uppá við stórum stavum. Tey hidu á at rópa hesi nevni til tey gjørdast há og mistu málið. Og tá náttin kom á, gjørdist óhugnin uppaftur størri. Leysasøgnar gingu og vuku seg stórrí og ótrúligari sum tíðin leið. Tey bráðdligu vindblekini blástu dustrokið í allar ættir, so at mong máttu fáa sær lummaturríkløð at halda upp fyri andlíði.

Sum útbrendir øskudungar

Tá lýsti fyri degi løgu Tokyo og Yokohama sum syndarligar rustir at siggja. Tólv tímar gingu áðrenn fólk í vesturheimi frættu um hesa vanlagnu. Hin áðurnevndi byggifrøðingurin Frank Lloyd Wright var ein hin fyrsti, sum frætti tíðindini, tá hann varð upprindur av einum blaðmanni, sum vildi frætta tíðindi um vanlukkuna. Wright segði seg púrt einki vita um tað, sum hent var. Dagin eftir fekk hann eitt nógv seinkað fjarrit frá einum av teimum, sum áttu Imperial-hotellið; har stóð at lesa: »Hotellið er ikki skalað, men stendur sum ein minnisvarði um mikla dugnaskap tygara». Wright gjørdist soleiðis gitin undir merkiligum og syndarligum umstøðum, og hann varð seinni ein av heimsins viðgittastu byggifrøðingum. Øll tey stóru londini sendu hjálp beinanvegin. Bæði bretska og amerikanskar herflotadeildir, sum vóru staddir í Fjareystri, vóru sendar til Japan. Summi av hes-

um skipum fingi í fyrstani eina heldur lægna móttøku, og teimum varð noktað at koma inn í havnabýir, sum høvdu »loyniliga virki», sum tikið varð til.

Men burtursæð frá slíkum margháttligum tilburðum vóru japansku myndugleikarnir takksamir fyri alla hjálp, sum teimum varð veitt. Einar 10 miljónir fólk høvdu hvorki føði ella vatn og hálvonnur miljón var vörðin heimleys. Læknar og sjúkrasystir arbeiddu samdøgrið runt.

Tokyo og Yokohama løgu sum útbrendir øskudungar, skakaðir av deyðans hórðu hond. Tey svøltandi og heimleysu tustu í stórum hópum út á bygdirnar. Úr øllum heraðshornum komu fjarrit, sum sýndu japanska fólkinum samkenslu og lovaðu teimum vinarlag. Japanarar skiltu ikki petti og undraðust stórliga á alla hesa góðsku. »Vit trúðu ikki, at nakar legði petti í okkum», segdu teir bilsmu japanarar. Stórar innsavningar vóru gjørdar í øllum londum í Europa og Amerika veitti stórtøkna hjálp.

Tværvíkur gingu áðrenn menn høvdu fingið eina toluliga hýlling á, hvussu stórir skaðin og missirnar av mannlívinum vóru, men annars er at siga, at summi tøl eru ætlað, tá ikki hevur borið til at koma úrslitinum nærri. Eftir tí, sum Japanarar sjálfir góvu upp, doyðu 99.331 fólk, meðan 43.476 ikki spurdust aftur aftur. Aftrat hesum kom so, at 103.733 fólk vóru álvarsliga meidd. Av tí at mong av hesum seinni nevndu fólkuðm doyðu av tí víðferð, tey høvdu fingið og leggja vit telni av deyðum og burturlivnum saman, verður tapið 150.000 fólk tilsamans. Tað vil so uppaftur siga, at japanski jarðskjálvtin í 1923 fyrriuttan nakað kjak kann sigast at hava verið størsta náttúruvanlukkan í okkara öld. Í Tokio fóru 60% av øllum húsum inn í sor og í Yokohama 80%.

Annars var jarðskjálvtin ikki so nógv harðari enn menn høvdu vítað um onkuntið fyrr. Tapið av mannlívinum kundi havt verið nógv størri. Men tað, sum serliga gjørdi hetta til eina stórvanluku, var eldurin, sum av hvirluvindinum eftir heilt stuttari tíð spjaddist um allan býn.

Men hitt hart arbeiðandi japanska fólkid bar vanlukkuna ótrúliga væl. Tey fóru beinanvegin undir at byggja býrnar uppaftur og at roynda at koma sær inn á verðaldarmarknaðin við vørum sínum. Hermáligu oddamenn teirra høvdu longu lagt ætlanir um stórtøkna landatøkur.

Loftmynd av San Francisco, har hin ræðuligi jarðskjálvtin var í 1906.